

27. 1. 2006

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Tak ho tady máme, nový trestní zákon

30.11.2005 byl Poslaneckou sněmovnou schválen nový text trestního zákona, ovšem s tolika pozměňovacími návrhy, že se je aparátu Sněmovny podařilo zapracovat až po více než měsíci. Poprvé byl text zákona na webových stránkách Sněmovny přístupný 10.1.2006. Téhož dne byl předán Senátu takže senátorům běží třicetidenní lhůta, určená článkem 46 Ústavy, v níž se mohou k zákonu vyjádřit. Jako přípravu k projednání zákona v Senátu zorganizoval na následující den předseda ústavněprávního výboru senátu Jaroslav Kubera seminář. Za přítomnosti řady odborníků a před několika senátory tak zřejmě proběhla poslední odborná diskuse na téma co má anebo nemá být v trestním zákoně.

V době svého schvalování byl trestní zákon předmětem celé řady novinářských komentářů, které se ovšem zabývaly tématy, z ryze odborného hlediska spíše okrajovými. Z tohoto úhlu pohledu bude zřejmě úplně jedno, zda v trestním zákoně bude speciální úprava postihující usmrcení na žádost (§ 115 schváleného znění) nebo nikoliv. Co moje paměť sahá, žádný obviněný z vraždy se nehájl tím, že ze soucitu usmrtil nevyléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, a to na její vážně míněnou a naléhavou žádost, jak zní skutková podstata tohoto trestného činu. Jsou tedy na jedné straně zbytečné obavy těch, kteří se obávají houfného vybíjení těžce nemocných, na druhé straně se zřejmě bez tohoto ustanovení vcelku spojeně obejdeme. Trochu složitější je situace v případě posunu věkové hranice trestní odpovědnosti, u níž odborníci pouze krčí rameny, neboť jde o ryze politické rozhodnutí. Zákon, umožňující separovat dosud trestně neodpovědné děti, které se ale dopouštějí závažných protispolečenských jednání, již existuje a je zřejmě i funkční. Na zmíněném semináři zazněla kritika tohoto politického gesta, učiněného navíc v situaci, kdy podíl dětí na trestné činnosti páchané v ČR klesá. Poměrně laxně se odborníci staví i k ustanovení, které postihuje „Porušení důvěrnosti ústního projevu a jiného projevu osobní povahy“ (§ 159). Tedy v mediích dramaticky připomínané ohrožení novinářů pracujících se skrytou kamerou. Všeobecně totiž převládá názor, že ustanovení nelze interpretovat v neprospěch novinářů, kteří odhalují společensky významná fakta a svá zjištění dokumentují pomocí skryté kamery. Osobně si také nemyslím, že by „hlídací psi demokracie“ byli v nějakém vážném nebezpečí anebo, že by jim nový trestní zákon vyrval významný investigativní instrument. Jinou věcí je, že bez pár trestních stíhání novináře ve sporných případech, a možná i judikátu, se zavedení tohoto institutu do praxe zřejmě neobejde.

Hned od předložení zákona do legislativního procesu se odborníci rozdělili na dva, přibližně stejně silné tábory, které mezi sebou vedly spor (boj) o zřejmě největší novinku trestního zákona. Vypuštění materiální stránky trestného činu. Podle návrhu předloženého Sněmovně (§13) měl být trestným činem „...protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“. Přejít k formálnímu pojetí trestného činu byl v důvodové zprávě charakterizován takto:

„K dosažení maximální legality podmínek trestní odpovědnosti je návrh nové kodifikace založen na formálním pojetí trestného činu, což mj. povede ke zvýšení jednotnosti při výkladu a aplikaci zákona a k posílení rovnosti všech před zákonem. Toto řešení znamená opuštění dosavadního materiálního či formálně materiálního pojetí a je výraznou změnou určující charakter nové kodifikace trestního práva. Formálně právní pojetí trestného činu bude důsledně promítnuto do definic jednotlivých skutkových podstat trestných činů.“ Formální pojetí označili předkladatelé jako více odpovídající logice trestního práva „...spočívající v tom, že se řízení např. pro méně závažnou krádež zastaví, než

aby se taková méně závažná krádež již předem nepovažovala za trestný čin, což by mohlo mít především u mladistvých pachatelů za následek destrukci právního vědomí sociálně etického významu krádeže. Formální pojetí také dle předkladatelů povede k přesnějšímu vymezení skutkových podstat trestných činů. Spor o to, zda zachovat dosavadní pojetí trestného činu anebo přejít k formálnímu se pochopitelně přenesl i do Sněmovny. Výsledkem je půvabný hybrid. Ustanovení § 13 zůstalo zachováno, zato v hlavě III, upravující, mimo jiné, společná ustanovení, přibyl v ustanovení vykládajícím pojem trestného činu (původně § 396, ve schváleném znění § 393) nový odstavec, podle něhož „Znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby v souladu s účelem trestního zákona byl za trestný čin považován jen čin společensky škodlivý“. Možná se pletu, ale připadá mi, že dveřmi vyhozen, oknem se nám materiální znak vrátil

Jinou novinkou trestního zákona, která ale také vzbuzuje zneklidnění některých odborníků je nové ochranné opatření - zabezpečovací detence (§ 99 a §101). Důvodem k umístění do zabezpečovací detence je „...spáchání činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zvláště závažného zločinu“, pokud pachatel není pro nepřičetnost trestně odpovědný a „...jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti“ (§ 101 odst. 1). Podle dalších odstavců téhož ustanovení ale může být zabezpečovací detence uložena i za jiných okolností, dokonce i vedle trestu. Na rozdíl od trestu odnětí svobody, který je časově limitován, zabezpečovací detence trvá „...dokud to vyžaduje ochrana společnosti“. Zákonodárce zřetelně počítá s možností opravdu dlouhodobé detence, neboť ukládá soudu jednou za dva roky přezkoumat její důvodnost.

Změnou, kterou naznačuje výše užitá citace ustanovené § 101 je dělba trestných činů na přečiny a zločiny (§ 14). Podle prvního odstavce „Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do tří let“. Zločinem pak podle odstavce druhého téhož ustanovení jsou „...trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou trestné činy uvedené v § 89 odst. 2 a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let“. Lze předpokládat, že na tuto dělbu by měla navazovat i úprava různých způsobů vyšetřování v novém trestním řádu, Podle zatím variantní úvahy, obsažené v návrhu věcného záměru trestního řádu, by zřejmě o přečinech mělo být (až na výjimky) , konáno zkrácené přípravné řízení.

Pro nový trestní zákon je typická systematika, která na první místo staví ochranu života a zdraví, dále svobody a práv na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, lidské důstojnost v sexuální oblasti, dětí a rodiny a teprve na páté místo je zařazen majetek. Dost významná je i změna v části zabývající se tresty, která je podstatně sofistikovanější a umožňuje větší variabilitu a tedy i adekvátnost či efektivitu ukládaných trestů.

Jistým zklamáním pro mne osobně je skutečnost, že zákon i nadále ingeneruje značným způsobem do obchodněprávních vztahů. Jsem přesvědčen, že skutky označené jako trestný čin „Použití prostředků z úvěru na jiný účel“ (§ 189) , nepodání návrhu na konkurz (tr.čin Porušení povinnosti v řízení o konkursu § 201) nebo „Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže“ (§ 222) jsou civilní delikty a trestní právo by se s nimi zabývat nemělo. Za vysloveně nebezpečnou úpravu, která bude v praxi nepochybně zneužívána, považuji ustanovení, které má postihovat poškozování spotřebitele z nedbalosti (§ 228). Lze jen trnout hrůzou, co všechno se v praxi „vejde“ pod tuto skutkovou větu: „Kdo z hrubé nedbalosti uvede ve velkém rozsahu na trh výrobky, práce nebo služby s podstatnými vadami, které nejsou zřetelně označeny, zejména předepsaným způsobem neověří jakost takových výrobků, prací nebo služeb nebo shodu vlastnosti výrobku s požadavky stanovenými zvláštním předpisem...“.

Ochranářskou roli trestního práva v civilních vztazích ještě podtrhli poslanci přidáním skutkové podstaty trestného činu pomluvy (§ 160), se kterým již autoři zákona nepočítali.

Výsledek pozměňovacího úsilí poslanců Sněmovny je pozoruhodný v každém směru. Například původní ustanovení § 10, podle něhož: „Občan České republiky může být předán do jiného členského státu Evropské unie pouze na základě evropského zatýkácího rozkazu“ bylo doplněno o další odstavec, dle kterého: „Občan České republiky nemůže být vydán cizímu státu k trestnímu stíhání ani k výkonu trestu“. Přiznávám, že ani po několikerém čtení jsem nepřišel na to, jak spolu budou obě ustanovení koexistovat a zejména, jak budou v praxi aplikována.

Neméně vydařená je situace v případě institutu spolupracujícího obviněného. Toto problematické vylepšení již jednou poslanci vložili do trestního řádu, ale poté, kdy senát novelu odmítl a prezident republiky nepodepsal, již návrh v novém hlasování neprošel. Spolu se novým trestním zákonem byl Sněmovně předložen návrh novelizace trestního řádu, který v nezbytné míře reaguje na nové instituty trestního zákona (např. ochranná detence). Zatímco v trestním zákoně poslanci důsledně vymýtili všechny zmínky o spolupracujícím obviněném, na novelu trestního řádu pozapomněli. Takže již jednou s nedůvěrou přijatá a posléze odmítnutá úprava se senátorům znovu ocitla na stole v podobě v ustanovení § 306b a násl. novely trestního řádu. Z některých reakcí usuzuji, že když nic jiného, spolupracující obviněný senátem neprojde ani tentokrát.

Budiž v této souvislosti zmíněno, že zmíněná legislativní extempore jednak na shora senátním semináři vyprovokovala jednak dost drsné odsudky, jednak volání po nějaké lepší interní úpravě legislativního procesu. Je pravdou, že přístup k návrhům zákonů, spočívající v tom, že je poslanci rozeberou na jednotlivé díly, které pak podle svých představ vylepší, a znovu z nich smontovávají dohromady zákon, není příliš šťastný. Volání po nápravě lze ale vnímat nanejvýš jako déjà vu, neboť jde o naši legislativní tradici od r. 1990 a pochybuji, že by si ji páni poslanci chtěli nechat vzít.

Za nesporné pozitivum poslaneckého šlechtění návrhu trestního zákona lze ale považovat vypuštění skutkové podstaty, totožné se skutkovou podstatou trestného činu zneužívání informací v obchodním styku dle § 128, odst. 2 trestního zákona, tedy postih tzv. konkurenčního jednání, jinak též self tradingu (§ 230). Poslanci také z návrhu vypustili ustanovení s nebezpečně znějícím názvem „Nesvolání valné hromady, členské a jiné obdobné schůze“.

Je pravděpodobné, že senát se k trestnímu zákonu nepostaví zásadně negativně, byť i takový návrh či požadavek na semináři zazněl. Nepřesvědčí ho zřejmě ani fakt, že současně není předkládána i rekodifikace trestního řádu, ale toliko jen zmíněný návrh úprav stávajícího trestního řádu. Přestože původně byl inzerován záměr předložit oba dva návrhy současně, současný stav je vysvětlován tím, že se zdá být efektivnější nejdříve mít schválený trestní zákon a teprve pak, v návaznosti na jeho konečnou podobu, tvořit trestní řád. Výhrada, že ne-li již dříve, pak určitě při projednávání schvalování nového trestního řádu, tedy ještě letos, budou silné tendence novelizovat i některá ustanovení trestního zákona, což zajisté není žádoucí, se zdá být rozumná, ale na chodu dějin zřejmě nic nezmění. Počínaje 1.1.2007 budeme mít nový trestní zákon, který by měl být účinný několik desítek let. Z toho tak polovinu doby se na něj všichni ti, kteří s ním přicházejí do styku, budou zvykat a judikatura bude odstraňovat výkladové rozpory. Lze jenom doufat, že to s trestním zákonem nedopadne tak, jako se zákoníkem obchodním, u kterého vždy, když už se nějaká legislativní záhada cestou rozhodnutí odvolacích, dovolacích a nebo dokonce ústavních soudů vyřeší, zákonodárce příslušná ustanovení změní a proces může začít znovu. V každém případě nás minimálně na počátku čeká období smělých experimentů vzhledem k tomu, že trestní zákon postihuje řadu dosud beztrestných jednání. Je ale nutno současně připustit, že například postih jednání, spočívajících v neoprávněných odběrech a nakládání s lidskými tkáněmi, orgány, lidským embryem, geonomem a nedovolených zákroků do genetické výbavy lidské bytosti nehrozí hned tak každému. To už ale nelze říct o zcela novém postihu jednání, označeného jako sexuální nátlak (§ 160), což je zločin, kterého se dopustí ten, kdo „... jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné újmy přinutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Zajímavě až slibně vypadá i skutková podstata trestného činu „Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí“ (§ 165),

kteřážto spočívá v provozování prostituce v blízkosti školy, školského zařízení nebo jiného místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro návštěvu dětí. Trochu mně není jasné, zda se tohoto trestného činu dopustí i prostitutka, provozující svou živnost v bytě, kde už řadu let bydlí a, který je, v domě naproti škole. A také bude zajímavé, zda k naplnění skutkové podstaty postačí jakékoliv školní zařízení, případně, zda bude muset jít o školu mateřskou, základní nebo snad i střední. S představou vysokoškoláků, ohrožených pohledem na prostitutky se totiž nějak nedokážu vyrovnat. Je ale spravedlivé dodat, že tento legislativní klenot pochází z poslanecké dílny.

Potíže lze očekávat i s aplikací trestného činu „Způsobení úpadku“ (§ 200) postihující toho, kdo byť si i z hrubé nedbalosti si přivodí neschopnost plnit své splatné závazky nebo předlužení, např. tím, že činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům a nebo poskytuje ze svého majetku půjčky a nebo úvěry jiným osobám, ač je to v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, případně učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, zřejmě některým podnikatelům ošklivě znepríjemní život. Podobně budou pravděpodobně i hackeři a rozliční jiní žertěři v oblasti hardwaru a softwaru nepřijemně překvapeni tím, že trestné bude už i opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 206). K naplnění této poměrně velmi rozsáhlé skutkové podstaty trestného činu „Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat bude stačit, aby pachatel v úmyslu získat neoprávněn přístup k počítači přechovával program či heslo nebo počítačový kód, který tento vstup do systému umožňuje. Jiného charakteru je ustanovení § 207, postihující poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti, tedy poněkud zjednodušeně toho, komu se např. v rámci zaměstnání podaří vymazat z nedbalosti část a nebo dokonce celou paměť v počítači jeho zaměstnavatele. Takové jednání bylo doposud beztrestné, ač škoda, kterou takto lze způsobit, byla mnohdy vyšší, než kdyby zaměstnanec svému zaměstnavateli zapálil sídlo.

Výhrad k trestnímu zákonu bylo poměrně hodně, vytykána byla přílišná kazuističnost, právě zmíněný postih řady doposud beztrestných jednání, zvýšení trestní represe a další nedostatky. Sněmovna se zákonem zabývala od poloviny roku 2004, tedy skoro rok a půl. Je třeba ale říci, že trestní zákon má i celou řadu příznivců či obhájců a proto také, v poněkud pozměněné podobě, Sněmovnou prošel, byť to po druhém čtení vypadalo skoro jistě tak, že schválen nebude. Jak jsem již naznačil, Senát pravděpodobně doporučí Sněmovně některé změny, avšak zcela negativně se k návrhu nepostaví, když navíc ve Sněmovně je dostatečná vůle k jeho přijetí, nezávisle na názoru druhé komory.

O více než 400 ustanovení tohoto nového zákona by toho už dnes bylo možné napsat mnohem víc a asi nikdo nepochybuje o tom, že se tak v budoucnu stane v stovkách, ne-li tisících případech, které se budou detailně zabývat jednotlivými ustanoveními, jejich dopadem, případně jejich nedostatky. V této chvíli lze s pravděpodobností hraničící s jistotou konstatovat, že máme nový trestní zákon.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Porušení zásady presumpce nevinny orgány činnými v trestním řízení a náhrada škody za nezákonné trestní stíhání](#)
- [Trestné činy z nenávisti \(hate crimes\) ve světle novely trestních předpisů](#)

- [Primární viktimizace dětských obětí sexuální trestnou činností](#)
- [Trestní odpovědnost provozovatelů anonymních sítí](#)
- [Oprávnění policejního orgánu k odemknutí mobilního telefonu nuceným přiložením prstu obviněného](#)
- [Adhezní řízení v praxi](#)
- [Novela trestního zákoníku](#)
- [Otevřel Ústavní soud zákonodárci dveře k uzákonění eutanazie v České republice?](#)
- [Velká reforma trestního práva, jak moc velká je?](#)
- [K odpovědnosti státu za majetkovou a nemajetkovou újmu způsobenou při výkonu veřejné moci. Vyslovení konstatací porušení práva. Připomínka státního svátku 6. července](#)
- [Právní novinky v roce 2025, část čtvrtá – implementace nové definice domácího násilí](#)